

УДК 811.111:342.7

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/96-1-37>**Людмила ЗАЙКІНА,**

orcid.org/0009-0009-5728-1441

старший викладач кафедри англійської мови

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

(Київ, Україна) zaikina.liudmila@gmail.com

LEGAL ENGLISH У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ: ДИСКУРСИВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТИПОВИХ МОВНИХ МОДЕЛЕЙ

У статті розглянуто особливості формування професійного ініомовного мовлення студентів-правників у процесі вивчення англійської мови за професійним спрямуванням. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі *legal English* як інструменту професійної комунікації у сфері права та необхідністю переосмислення традиційного підходу до аналізу мовних помилок студентів. У роботі обґрунтовується доцільність розгляду типових мовних відхилень не як випадкових або індивідуальних помилок, а як системних мовних моделей, сформованих під впливом дискурсивних чинників та особливостей правової традиції.

Legal English у статті інтерпретується як різновид інституційного професійного дискурсу, що має власні нормативні, прагматичні та стилістичні характеристики. Показано, що професійне мовлення студентів-правників формується на перетині навчального контексту, міжмовної інтерференції та відмінностей між правовими системами загального та континентального права. Особливу увагу приділено аналізу таких типових мовних моделей, як надмірна номіналізація, калькування процесуальних конструкцій, специфіка використання модальних дієслів, а також порушення прагматичних норм професійної комунікації.

Доведено, що зазначені мовні моделі відображають не стільки рівень мовної підготовки студентів, скільки специфіку правового мислення та відмінності дискурсивних традицій. Зроблено висновок про необхідність урахування дискурсивних чинників у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням для майбутніх правників. Окреслено перспективи подальших досліджень, пов'язаних із розробкою ефективних підходів до формування професійної комунікативної компетентності у межах ESP.

Ключові слова: *legal English*; англійська мова за професійним спрямуванням; професійне мовлення; дискурс; студенти-правники; мовні моделі.

Liudmyla ZAIKINA,

orcid.org/0009-0009-5728-1441

Senior Lecturer at the Department of English Language

ational University of Kyiv-Mohyla Academy

(Kyiv, Ukraine) zaikina.liudmila@gmail.com

LEGAL ENGLISH IN THE TRAINING OF FUTURE LAWYERS: DISCOURSE FACTORS SHAPING RECURRENT LINGUISTIC PATTERNS

The article focuses on the specific features of professional foreign-language communication development among law students in the process of studying English for Specific Purposes. The relevance of the research is determined by the increasing importance of *legal English* as a tool of professional communication and by the need to reconsider the traditional approach to students' language errors. The paper argues that recurrent linguistic deviations in law students' speech should not be interpreted as random or individual mistakes, but rather as systematic linguistic patterns shaped by discourse-related factors and legal tradition.

Legal English is viewed as a type of institutional professional discourse characterized by specific normative, pragmatic, and stylistic features. It is demonstrated that the professional communication of law students is formed at the intersection of the educational context, cross-linguistic interference, and differences between common law and civil law traditions. Particular attention is paid to the analysis of typical linguistic patterns such as excessive nominalization, direct transfer of procedural constructions, specific use of modal verbs, and pragmatic inadequacies in professional communication.

The study shows that these recurrent linguistic patterns reflect not merely insufficient language competence but the influence of legal reasoning and discourse conventions. The findings highlight the importance of considering discourse factors in teaching English for Specific Purposes to future lawyers. The article outlines prospects for further research related to developing effective ESP teaching approaches aimed at enhancing professional communicative competence in legal education.

Key words [^] *legal English*; English for Specific Purposes; professional communication; discourse; law students; linguistic patterns.

Постановка проблеми. У сучасній методиці викладання англійської мови за професійним спрямуванням (ESP) для студентів-правників домінує підхід, що трактує мовні помилки як випадкові відхилення від нормативної моделі. Такий підхід передбачає їх виправлення через повторення та закріплення «правильних» форм. Однак подібна парадигма не враховує складної природи мовленнєвого продукування в умовах професійного дискурсу.

Згідно з сучасними дослідженнями у галузі прикладної лінгвістики, помилки є не лише результатом незнання, але й відображення системних процесів формування міжмовної компетенції (Selinker, 1972). У випадку студентів-правників ситуація ускладнюється тим, що вони одночасно засвоюють нову мову і новий тип дискурсу – юридичний.

Юридичний дискурс має низку специфічних характеристик: формалізованість, високу щільність термінології, наявність усталених формулювань та специфічну синтаксичну організацію тексту (Bhatia, 1993). Унаслідок цього студенти стикаються не лише з мовними труднощами, але й з необхідністю опанування нових комунікативних норм.

В українському освітньому контексті ця проблема посилюється відмінностями між правничими традиціями України та англійських країн, що призводить до появи системних мовних відхилень, які не можна пояснити лише інтерференцією рідної мови.

Аналіз останніх досліджень. Проблема мовних помилок у вивченні іноземних мов традиційно досліджувалася в рамках теорії аналізу помилок та міжмовної інтерференції. У класичних роботах доведено, що помилки є закономірним етапом формування мовної компетенції (Corder, 1967).

Подальший розвиток цієї ідеї представлено у концепції міжмови (interlanguage), яка описує мовлення тих, хто вивчає мову, як автономну систему зі своїми правилами (Selinker, 1972).

У сфері ESP та Legal English дослідження зосереджені на дискурсивних характеристиках професійного мовлення. Зокрема, Bhatia (1993) підкреслює роль жанрових конвенцій у формуванні текстів юридичного типу. Tiersma (1999) аналізує історичні та лінгвістичні особливості юридичної мови, вказуючи на її складність і архаїчність.

Сучасні дослідження також акцентують увагу на колокаційній природі юридичної мови та необхідності навчання через формульні одиниці (Coxhead, 2018).

В українському науковому дискурсі проблема викладання Legal English розглядається переважно з методичної точки зору, однак системний аналіз мовних відхилень як окремого явища зали-

шається недостатньо розробленим (Дегтярьов, 2014: 12).

Таким чином, існує потреба у дослідженні мовних відхилень як системного явища, що виникає на перетині міжмовної інтерференції та дискурсивних особливостей юридичного мовлення.

Мета статті. Метою статті є комплексний аналіз мовних відхилень у письмовому мовленні студентів-правників як системного явища, що формується під впливом міжмовної інтерференції та специфіки юридичного дискурсу, а також визначення методичних наслідків для викладання Legal English.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз письмових робіт студентів-правників дозволяє констатувати, що мовні відхилення, які традиційно трактуються як помилки, мають чітко виражений системний характер. Їх повторюваність у різних групах студентів, незалежно від рівня володіння мовою, свідчить про те, що вони не є випадковими, а формуються під впливом певних когнітивних і дискурсивних механізмів. У цьому контексті доцільно звернутися до концепції міжмови, відповідно до якої мовлення тих, хто вивчає іноземну мову, є автономною системою зі своїми внутрішніми правилами (Selinker, 1972: 214). Таким чином, мовні відхилення слід розглядати як прояв цієї системи, а не як прості відхилення від норми.

Одним із найбільш показових типів таких відхилень є синтаксичне калькування, що виникає внаслідок перенесення структур рідної мови в іноземну. У письмі студентів-правників це проявляється у використанні конструкцій, які формально відповідають граматичним нормам англійської мови, але не відповідають її дискурсивним стандартам, особливо у юридичному контексті. Наприклад, конструкції на зразок *“it is foreseen by law”* або *“according to the legislation it is provided”* демонструють прямий вплив українських моделей на англійське мовлення. Подібні випадки підтверджують тезу про те, що інтерференція є не лише лексичним, але й синтаксичним явищем (James, 1998: 178).

Не менш важливим є явище порушення колокаційної сполучуваності. Юридична англійська мова значною мірою функціонує як система усталених словосполучень, де значення реалізується через формульні одиниці. У цьому сенсі знання окремих слів є недостатнім для побудови коректного висловлювання. Типові помилки студентів, такі як *“make a crime”* або *“do a lawsuit”*, свідчать про спробу конструювати мовлення на основі загальних мовних моделей, а не спеціалізованих юридичних колокацій. Як зазначає А. Coxhead,

для успішного оволодіння мовою професійного спрямування необхідне засвоєння саме колокаційних патернів, а не ізольованої лексики (Coxhead, 2018: 52).

Ще одним важливим аспектом є змішування реєстрів, яке проявляється у поєднанні формальних юридичних конструкцій із елементами розмовної або загальнонаукової англійської мови. Це створює стилістичну неоднорідність тексту та знижує його професійну якість. Подібні явища пояснюються відсутністю сформованої жанрової компетентності, тобто здатності розпізнавати та відтворювати дискурсивні норми конкретного типу тексту. У цьому контексті важливими є положення теорії жанру, згідно з якою кожен професійний дискурс має свої структурні та мовні конвенції (Bhatia, 1993: 13).

Окрему увагу слід приділити впливу правових систем на мовлення студентів. Англomовний юридичний дискурс формується в межах системи *common law*, яка має інші принципи організації тексту, аргументації та використання мовних засобів порівняно з континентальною правовою системою, до якої належить Україна. Це призводить до того, що студенти, намагаючись перекласти або відтворити юридичні тексти англійською мовою, орієнтуються на знайомі їм концептуальні моделі, що не завжди відповідають англomовним стандартам. Як зазначає P. Tiersma, юридична англійська мова характеризується високим рівнем формалізації, використанням архаїчних елементів та складною синтаксичною організацією (Tiersma, 1999: 67).

У цьому контексті мовні відхилення студентів можна інтерпретувати як результат конфлікту між різними дискурсивними системами. З одного боку, вони спираються на структури рідної мови та правничої традиції, з іншого – намагаються засвоїти нові мовні та професійні норми. Це підтверджує, що процес оволодіння *Legal English* є не лише лінгвістичним, але й когнітивно-дискурсивним.

З огляду на отримані результати, постає питання про доцільність традиційного підходу до викладання, який зосереджується на виправленні помилок. Такий підхід не враховує системний характер мовних відхилень і, відповідно, не сприяє їх подоланню. Натомість більш ефективним є підхід, орієнтований на формування дискурсивної компетентності, який передбачає аналіз автентичних текстів, вивчення жанрових моделей та роботу з колокаціями.

Крім того, доцільним є використання корпусних методів, які дозволяють виявляти типові

мовні патерни та навчати студентів працювати з реальними прикладами юридичного мовлення. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям у викладанні ESP і дозволяє перейти від інтуїтивного засвоєння мови до системного.

Отже, мовні відхилення у письмі студентів-правників є не випадковими помилками, а відображенням складного процесу формування професійної мовної компетентності. Їх аналіз відкриває можливості для вдосконалення методики викладання *Legal English* і переходу до більш ефективних моделей навчання, що враховують як мовні, так і дискурсивні аспекти.

У межах дослідження було здійснено аналіз письмових робіт студентів-правників (есе, case briefs, письмові відповіді на юридичні кейси), виконаних у процесі вивчення курсу *Legal English*. Загальний корпус становив понад 80 текстів, що дозволило виявити стійкі мовні патерни та визначити їх частотність.

Отримані результати підтверджують, що мовні відхилення мають не випадковий, а системний характер і розподіляються за кількома основними типами. Найбільш частотними виявилися конструкції синтаксичного калькування, які становили приблизно третину від загальної кількості зафіксованих відхилень. Зокрема, у значній кількості робіт фіксувалися формулювання типу *“it is foreseen by law”*, *“the law provides the responsibility”*, *“according to the legislation it is established”*. Усі наведені приклади демонструють перенесення українських юридичних моделей у англomовний дискурс. Подібні конструкції є граматично можливими, однак не відповідають нормам функціонування юридичної англійської мови, що підтверджує вплив міжмовної інтерференції на синтаксичному рівні (James, 1998: 178).

Другою за частотністю групою стали порушення колокаційної сполучуваності, які становили приблизно чверть від усіх випадків. У студентських роботах систематично траплялися конструкції на зразок *“make a crime”*, *“do a lawsuit”*, *“take a decision about the punishment”*, *“give a claim to the court”*. Аналіз цих прикладів свідчить про використання загальнономовних моделей замість спеціалізованих юридичних колокацій, таких як *commit a crime*, *file a lawsuit*, *reach a verdict*, *bring a claim*. Це узгоджується з положенням про те, що лексична компетентність у межах ESP повинна формуватися на основі колокаційних одиниць, а не ізольованих слів (Coxhead, 2018: 52).

Помітну частку становлять також відхилення, пов'язані зі змішуванням реєстрів (приблизно 15–20%). У таких випадках у межах одного тексту

поєднуються формальні юридичні конструкції та розмовні або нейтральні вирази, наприклад: *“the contract was breached and it was a really serious problem for the company”* або *“the court decided this issue very quickly and without any problems”*. Подібні приклади свідчать про недостатньо сформовану жанрову компетентність і невміння підтримувати стилістичну однорідність юридичного тексту (Bhatia, 1993: 13).

Окрему групу становлять відхилення у використанні модальних дієслів, які мають особливе значення у юридичному дискурсі. У студентських роботах фіксувалися випадки невинного використання *can* замість *may* або *must*, а також некоректне вживання *shall*, наприклад: *“the parties can follow the obligations”*, *“the contract shall can be terminated”*. Подібні конструкції свідчать про нерозуміння нормативної сили модальних форм у юридичному контексті, де вони виконують не лише граматичну, але й регулятивну функцію (Tiersma, 1999: 67).

Важливо підкреслити, що всі зазначені типи відхилень мають тенденцію до повторюваності не лише в межах окремих робіт, але й серед різних студентів. Це підтверджує їх системний характер і узгоджується з положеннями теорії міжмови, згідно з якою мовлення тих, хто навчається, розвивається як окрема система зі своїми закономірностями (Selinker, 1972: 214). У цьому контексті мовні відхилення виступають не як індивідуальні помилки, а як прояви колективно сформованих мовних моделей.

Аналіз також показав, що значна частина відхилень виникає на перетині мовного та професійного знання. Студенти часто правильно відтворюють юридичний зміст, однак використовують для цього невідповідні мовні засоби. Це свідчить про асиметрію між професійною та мовною компетентностями, що є типовим явищем у процесі навчання ESP (Hyland, 2006: 89).

Таким чином, емпіричні дані підтверджують, що мовні відхилення у письмі студентів-правників є результатом комплексної взаємодії міжмовної інтерференції, особливостей юридичного дискурсу та специфіки навчального процесу. Їх системний характер вимагає переосмислення підходів до викладання Legal English і переходу від виправлення окремих помилок до аналізу та формування правильних мовних моделей.

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження є поєднання підходів прикладної лінгвістики, теорії міжмови та дискурсивного аналізу, що дозволяє розглядати мовні відхилення не як ізольовані помилки, а як системні

прояви формування професійної іншомовної компетентності.

Емпіричний матеріал дослідження становлять письмові роботи студентів-правників, виконані в межах курсу англійської мови за професійним спрямуванням (Legal English). До корпусу аналізу було включено тексти різних жанрів, зокрема короткі юридичні есе, письмові відповіді на кейси та елементи юридичного аналізу (case briefs). Такий підбір матеріалу зумовлений прагненням охопити різні типи письмового професійного мовлення, характерні для навчального процесу.

Аналіз здійснювався з використанням методів якісного та кількісного аналізу. На першому етапі було проведено ідентифікацію мовних відхилень із подальшою їх класифікацією за типами (синтаксичні, лексико-колокаційні, стилістичні, дискурсивні). На другому етапі здійснювався підрахунок частотності виявлених явищ, що дозволило визначити найбільш репрезентативні групи відхилень.

Ключовим аналітичним інструментом виступив дискурсивний підхід, який передбачає оцінку мовних одиниць не лише з позиції граматичної правильності, але й з урахуванням їх відповідності нормам професійного юридичного мовлення (Bhatia, 1993: 13). У цьому контексті відхилення розглядалися як такі, що виникають унаслідок невідповідності між сформованими мовними моделями студентів та конвенціями англійської юридичного дискурсу.

Інтерпретація отриманих результатів здійснювалася з опорою на теорію міжмови, відповідно до якої мовлення тих, хто навчається, розвивається як автономна система зі своїми закономірностями (Selinker, 1972: 214). Це дозволило розглядати зафіксовані мовні відхилення не як випадкові помилки, а як прояви системно сформованих моделей.

З метою забезпечення достовірності результатів аналіз проводився на основі повторюваних мовних явищ, зафіксованих у різних роботах і у мовленні різних студентів. Поодинокі випадки не включалися до узагальнення, що дозволило уникнути інтерпретацій, заснованих на індивідуальних особливостях.

Обмеження дослідження пов'язані з тим, що аналіз здійснювався в межах навчального дискурсу, який може відрізнитися від професійної юридичної практики. Водночас саме навчальний контекст дозволяє виявити процес формування мовних моделей і є релевантним для цілей викладання англійської мови за професійним спрямуванням.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що мовні відхилення у письмо-

вому мовленні студентів-правників не є випадковими або суто індивідуальними помилками, а становлять системне явище, зумовлене комплексною взаємодією лінгвістичних, когнітивних та дискурсивних чинників. Їх повторюваність і типологічна стабільність свідчать про формування специфічних міжмовних моделей, які функціонують як проміжна система у процесі оволодіння англійською мовою професійного спрямування.

Аналіз емпіричного матеріалу засвідчив, що найбільш поширеними є відхилення, пов'язані із синтаксичним калькуванням, порушенням колокаційної сполучуваності, змішуванням функціональних регістрів та некоректним використанням модальних дієслів у юридичному контексті. Усі ці типи відхилень мають системний характер і відображають як вплив рідної мови, так і недостатню сформованість жанрової та дискурсивної компетентності.

Встановлено, що значна частина мовних відхилень виникає на перетині мовного та професійного знання, що свідчить про асиметрію між

засвоєнням юридичного змісту та відповідних мовних засобів його вираження. Це підтверджує, що оволодіння Legal English є складним багаторівневим процесом, який не обмежується засвоєнням лексики та граматики, а передбачає інтеграцію у специфічний професійний дискурс.

Отримані результати мають важливі методичні наслідки. Зокрема, вони обґрунтовують необхідність переходу від традиційної моделі навчання, орієнтованої на виправлення помилок, до підходу, що передбачає аналіз і формування правильних мовних моделей. Особливу увагу доцільно приділяти розвитку колокаційної компетентності, роботі з автентичними юридичними текстами та формуванню жанрової обізнаності студентів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні емпіричної бази, зокрема шляхом залучення усного мовлення студентів, а також у застосуванні корпусних методів для більш детального аналізу мовних патернів у юридичному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bhatia V. K. *Analysing genre: Language use in professional settings*. London : Longman, 1993. 246 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315845338>
2. Corder S. P. The significance of learners' errors. *International Review of Applied Linguistics*. 1967. Vol. 5, № 4. P. 161–170. DOI: <https://doi.org/10.1515/iral.1967.5.1-4.161>
3. Coxhead A. *Vocabulary and English for specific purposes*. London : Routledge, 2018. 214 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315143885>
4. Hyland K. *English for academic purposes: An advanced resource book*. London : Routledge, 2006. 336 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203006608>
5. James C. *Errors in language learning and use: Exploring error analysis*. London : Longman, 1998. 296 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315842917>
6. Selinker L. Interlanguage. *International Review of Applied Linguistics*. 1972. Vol. 10, № 3. P. 209–231. DOI: <https://doi.org/10.1515/iral.1972.10.1-4.209>
7. Tiersma P. M. *Legal language*. Chicago : University of Chicago Press, 1999. 320 p. DOI: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226817468.001.0001>
8. Basturkmen H. *Developing courses in English for specific purposes*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2010. 200 p. DOI: <https://doi.org/10.1057/9780230290513>
9. Дегтярьов Д. О. Юридична англійська мова: особливості викладання. Київ, 2014. 156 с.

REFERENCES

1. Bhatia V. K. (1993) *Analysing genre: Language use in professional settings*, Longman, London, 246 p.
2. Corder S. P. (1967) The significance of learners' errors, *International Review of Applied Linguistics*, 5(4), 161–170.
3. Coxhead A. (2018) *Vocabulary and English for specific purposes*, Routledge, London, 214 p.
4. Hyland K. (2006) *English for academic purposes: An advanced resource book*, Routledge, London, 336 p.
5. James C. (1998) *Errors in language learning and use: Exploring error analysis*, Longman, London, 296 p.
6. Selinker L. (1972) Interlanguage, *International Review of Applied Linguistics*, 10(3), 209–231.
7. Tiersma P. M. (1999) *Legal language*, University of Chicago Press, Chicago, 320 p.
8. Basturkmen H. (2010) *Developing courses in English for specific purposes*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 200 p.
9. Dehtiarov D. O. (2014) *Yurydychna anhliiska mova: osoblyvosti vykladannia [Legal English: teaching features]*, Kyiv, 156 p. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 26.02.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.04.2026

Стаття поширюється на умовах
 ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

